

ORGANIZACIJSKI I PRAVNI ASPEKTI OSTVARIVANJA VJERONAUKA U ŠKOLI

ZVONIMIR KUREČIĆ
Filozofsko-teološki institut
Družbe Isusove u Zagrebu
Jordanovac 110
10000 Zagreb

Pregledni članak
Primljeno 5. 9. 1998.
UDK 268:373

Sažetak

Autor se osvrće na najrelevantnije organizacijsko-pravne aspekte ostvarivanja nastave katoličkog vjeronauka u školi od njegova uvođenja šk. god. 1991./92. do danas. Nakon nekoliko uvodnih napomena povijesne naravi riječ je o nastavi vjeronauka u školama u Hrvatskoj, zatim se opisuje tko su bili prvi vjeroučitelji i kakva je bila njihova tadašnja stručna sprema, nakon čega se govori općenito o zahtjevima koji se danas postavljaju s obzirom na kvalifikaciju, prikladnost i mandat katoličkog vjeroučitelja u školi. Članak završava iznošenjem organizacijskih i pravnih pitanja, od kojih su neka još uvijek neriješena.

Ključne riječi: Organizacijsko-pravni aspekti katoličkog vjeronauka u školi, vjeroučitelj u školi

1. UVOD

Nadovezujući se na izlaganje Stjepana Licea, posebno s obzirom na ratificirani Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture, koji je stupio na snagu 24. siječnja 1997. te s obzirom na prijedlog posebnog provedbenog ugovora između Hrvatske biskupske konferencije i Vlade Republike Hrvatske, ovdje ističemo samo najrelevantnije organizacijsko-pravne aspekte ostvarivanja nastave katoličkog vjeronauka u školi i to prvenstveno s crkvenog stajališta, tj. sa stajališta vlasti.

Na prijedlog članova VK i Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske u proljeće 1991. hrvatski biskupi prihvaćaju ponudu i odlučuju ponovno uvesti nastavu katoličkog konfesionalnog vjeronauka u predškolske ustanove te u osnovnu i srednje škole. U tu svrhu odobravaju Plan i program nastave katoličkog vjeronauka u osnovnoj i srednjim školama u Zadru 11. svibnja 1991.

Plan i program vjerskog odgoja u predškolskim ustanovama odobrio je Sabor HBK 9. lipnja 1992.

Možemo dakle zaključiti da je 1991. godine Ministarstvo prosvjete i športa službenim aktom ponovno uvelo nastavu katoličkog vjeronauka u školski sustav Republike Hrvatske.

2. NASTAVA ŠKOLSKOG VJERONAUKA

Za ostvarivanje nastave vjeronauka u školi traže se kvalificirani vjeroučitelji koji od svog Ordinarija dobivaju kanonski mandat.

Nastava vjeronauka:

- načelno se odvija dva sata tjedno, ali zbog pomanjkanja kvalificiranih vjeroučitelja iznimno se dopušta samo jedan sat tjedno;

- održava se u školi, ali zbog čestog pomanjkanja školskih prostora dopušta se nastava vjeronauka u župnim prostorijama, poglavito ako su one bolje uređene;

- za jedno zasebno vjeronaučno odjeljenje mora biti najmanje sedam vjeroučenika (izuzetak čine brdske i otočke škole);

- s obzirom na raspored sati nastava je vjeronauka ravnopravna s ostalim predmetima, ali u školama s većim brojem učenika koji nisu izabrali vjeronauk kao školski predmet, često se javljaju problemi, te se vjeronauku dodjeljuje nulti ili zadnji sat, a često i u suprotnom turnusu;

- nastavu konfesionalnog vjeronauka u osnovnoj školi odabiru vjeroučenikovi roditelji anketnim listićem; u slučaju da njihovo dijete ne pohađa ili ne želi više pohađati nastavu katoličkog vjeronauka dužni su ispuniti izjavu o nepohađanju nastave vjeronauka;

- za nastavu konfesionalnog vjeronauka u srednjim školama vrijede isti propisi jedino što uz vjeroučenikovog roditelja anketu odnosno izjavu potpisuje i učenik;

- jednom izabrani školski vjeronauk postaje izborni predmet sa specifičnim statusom. Naime, Ugovorom između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture koji je stupio na snagu 24. siječnja 1997. vjeronauk dobiva status obveznog predmeta za one koji ga izaberu pod istim uvjetima pod kojima se izvodi nastava ostalih obveznih predmeta.

Vjeroučitelji imaju sva prava ali i sve dužnosti kao i ostali učitelji. Plaću, mirovinsko i socijalno osiguranje, kao i svim ostalim zaposlenicima u školi, osigurava im iz proračuna Ministarstvo prosvjete i športa.

Odmah nakon uvođenja vjeronauka u škole, imajući u vidu mnoge nedostatke s obzirom na kvalifikaciju i kvalitetu vjeroučitelja kao i razne druge probleme koji su se odnosili na samu organizaciju nastave vjeronauka u školi, odnosno dijelom u školi a dijelom u župi uvedeno je petogodišnje *prijelazno razdoblje* (šk. god. 1991/92. - 1995./96.) koje se zatim produžuje dvaput po dvije godine (1996./97. - 1997./98. te ponovno 1998./99. - 1999./2000.¹)

3. PRVI VJEROUČITELJI

Kao vjeroučitelji u školu su najvećim dijelom ušli svećenici i to, kao po nekom nepisanom pravilu, župnici i kapelani. Ovdje treba osim toga napomenuti da je upravo njihov status bilo najlakše regulirati, jer

je gotovo svima priznata visoka stručna sprema.

Na drugom mjestu to su bile redovnice, koje su već prije bile angažirane u župnoj katehizaciji. Naime, kao što je općenito poznato, mnoge su od njih već prije završile katehetski studij s visokom odnosno višom stručnom spremom. Osim toga, velikom dijelu redovnica s dugogodišnjim župnim katehizacijskim stažem priznata je odgovarajuća stručna sprema putem ekvivalencije.

Vjeroučitelji laici bili su isprva zastupljeni u manjem broju, ali tijekom godina njihov se broj povećava².

Općenito se može reći da su laici koji su na početku prihvatili vjeroučiteljsko zvanje, došli iz sljedećih redova:

a) jedan, manji dio bili su oni koji su do tada već završili teološki fakultet ili katehetski odnosno odgovarajući teološko-katehetski institut, kao npr. Institut za teološku kulturu laika ili isusovački Institut za kršćanski nazor;

b) drugi, isto tako manji dio došao je iz dijela zauzetijih katoličkih prosvjetnih djelatnika;

c) velik dio vjeroučitelja laika prihvatio je prvih godina prijelaznog razdoblja vjeroučiteljsku službu u školi uz paralelni dodiplomski studij teologije i religiozne pedagogije.

4. KVALIFIKACIJA, PRIKLADNOST I MANDAT KATOLIČKOG VJEROUČITELJA

Nakon početnog razdoblja obilježenog brojnim teškoćama slijede godine u kojima se nastoji riješiti nagomilane probleme i neriješena pitanja. Tako 20. lipnja 1996. Sabor HBK donosi dokument o kvalifikaciji i prikladnosti katoličkog vjeroučitelja te o duljini trajanja kanonskog mandata koji

1 Usp. Odluku Ministarstva prosvjete i športa što ju je 27. srpnja 1998. potpisao ministar Božidar Pugelnik (Klasa 602-03/4-9-01/354; Urbroj: 532/1-98-2).

2 Na području zagrebačke nadbiskupije šk. god. 1991/92. u osnovnim i srednjim školama bila su 82 vjeroučitelja laika, a šk. god. 1997/98. (uključivši i novoosnovanu požešku i varaždinsku biskupiju) bilo je 366 vjeroučitelja laika.

izdaje dijecezanski biskup. U tom dokumentu se, među ostalim, kaže:

1) Katolički vjeronauk predaju vjeroučitelji kojima je dijecezanski biskup izdao dokument o kvalifikaciji i prikladnosti (kanonski mandat - *missio canonica*) za poučavanje katoličkog vjeronauka u školi. Mandat ima učinak dok ga dijecezanski biskup ne opozove.

2) Dijecezanski biskup ima pravo svojim dekretom opozvati kanonsku misiju (mandat) za predavanje katoličkog vjeronauka vjeroučitelju zbog nedostatka s obzirom na ispravnost naučavanja, na osobno ćudoređe, profesionalni odnos prema poslu i nesudjelovanje u obveznom trajnom stručnom usavršavanju.

3) Postupak opoziva kanonske misije (mandata) jamči vjeroučitelju pravo prigovora te predviđa da se dekret opoziva priopći školskim vlastima tek kad postane pravomoćan za izvršenje.

4) Vjeroučitelji su punopravni članovi nastavničkog zbora u osnovnim i srednjim školama, odnosno odgojiteljskog zbora u predškolskim ustanovama, sa svim dužnostima i pravima kao i ostali nastavnici, odnosno odgojitelji.

5) Vjeroučitelji su dužni obdržavati crkvene zakone i odredbe u pitanjima sadržaja vjerskog odgoja i obrazovanja, a što se ostalog tiče obdržavat će državno zakonodavstvo i poštivati disciplinske norme ustanove u kojoj djeluju.

6) Duljina trajanja kanonskog mandata određuje se u skladu sa spremom i situacijom, tj.:

a) svećeniku vjeroučitelju-početniku izdaje se na pet školskih godina;

b) svećeniku vjeroučitelju koji traži produljenje nakon pet školskih godina izdaje se na neodređeno vrijeme do opoziva;

c) redovnicama i laicima koji još nisu završili školovanje izdaje se na jednu školsku godinu;

d) redovnicama i laicima koji su diplomirali i prvi put traže kanonski mandat izdaje se na jednu školsku godinu;

e) redovnicama i laicima koji su diplomirali i imaju barem godinu dana radnog

iskustva nakon diplomiranja izdaje se na neodređeno vrijeme do opoziva.

Dijecezanski biskup ima pravo u pojedinim slučajevima prosuditi duljinu trajanja mandata različito od navedenog, ovisno o kvalifikaciji i prikladnosti vjeroučitelja.

U okviru normaliziranja i kvalitetnog poboljšanja školskog vjeronauka Nacionalni katehetski ured HBK 11. veljače 1995. raspisuje natječaj za doradbu postojećeg odnosno izradbu novog Plana i programa za osnovnu školu kao i za srednje škole. Do sada je doraden samo postojeći Plan i program za osnovnu školu (odobren na saboru HBK od 14. do 16. listopada 1997. u Dubrovniku) kojega je verificiralo Ministarstvo prosvjete i športa³. Osjeća se potreba da se isti postupak slijedi i s obzirom na srednje škole, vodeći računa o različitosti pojedinih smjerova srednjih škola.

5. ORGANIZACIJSKO-PРАВNA PITANJA

Od ostalih organizacijsko-pravnih aspekata spomenimo sljedeće:

1. Načelno se vjeronauk predaje dva sata tjedno, a zbog manjka vjeroučitelja *samo jedan sat*. Ministarstvo je za ovu školsku godinu propisalo dva sata, a za srednju školu to još uvijek nije učinjeno pa na tome treba poraditi!

2. Poseban su problem udžbenici: treba izraditi potpuno nove ili barem doraditi već postojeće. Osim toga, vjeronauk je priznat kao obvezatan predmet, a udžbenici ne ulaze u paket besplatnih udžbenika.

3. Posebno je problematično pitanje zapošljavanja novih vjeroučitelja. Naime, prema Uredbi o zapošljavanju Ministarstva prosvjete i športa od 31. prosinca 1994. i 31. svibnja 1995. zabranjuje se otvaranje novih radnih mjesta kako se ne bi dodatno opterećivao državni proračun. Upravo s obzirom na taj konkretni problem treba istaknuti dosadašnje razumijevanje i pozitivnu suradnju NKU-a i Ministarstva prosvjete i športa.

3 Usp. dopis Ministarstva prosvjete i športa RH od 29. lipnja 1998. (klasa: 602-02/98-01/854, br.: 532-03-01/10-98-1).

4. Još se uvijek u pojedinim situacijama i/ili sredinama postavlja pitanje naziva školskog vjeronauka tako da se pojavljuju tri izraza: “vjeronauk”, “rimokatolički vjeronauk”, “katolički vjeronauk”. Ispravan naziv je samo “vjeronauk”, što je posebnim naputkom u lipnju 1998. potvrdilo i Ministarstvo prosvjete i športa.

5. Napokon, još su uvijek otvorena dva pitanja:

a) Još je uvijek neriješeno 120 zahtjeva za ekvivalenciju stručne spreme. Rješenje tih zahtjeva odgađalo se do kraja tzv. pri-

jelaznog razdoblja, ali bi čim prije trebalo poraditi da se svi ti zahtjevi konačno riješe.

b) Velik broj vjeroučitelja (oko 100) još uvijek očekuje rješavanje problema njihove neodgovarajuće stručne spreme. Riječ je prije svega o studentima ITKL u Zagrebu koji očekuju mogućnost dvogodišnjeg dodiplomskog katehetskog studija uz rad.

6. Mješovita komisija Ministarstva prosvjete i športa te Nacionalnog katehetskog ureda priprema dokument o napredovanju vjeroučitelja - riječ je prije svega o stručnim ispitima, mentorskoj i savjetničkoj službi te o službi školskog nadzornika za vjeronauk.